

Het stroomstootwapen in de basispolitiezorg?

Monitor van de
inzet periode
1 februari 2018 -
1 februari 2019

Bas Mali

Juni 2019

Definitieve versie

© Politieacademie, Apeldoorn

Inleiding

Van 1 februari 2017 tot 1 februari 2018 is een pilot met de inzet van stroomstootwapens binnen de Nederlandse basispolitiezorg uitgevoerd en vervolgens geëvalueerd.¹ De toestemming voor de beproeving van het stroomstootwapen liep echter door tot 1 februari 2019. Deze toestemming geldt voor de basisteams Amersfoort en Zwolle, alsmede voor het team surveillancehonden (TSH) van eenheid Rotterdam. In dit rapport wordt verslag gedaan van het gebruik van het stroomstootwapen in deze tweede periode.²

Tijdens deze tweede periode hebben zich drie markante gebeurtenissen voorgedaan, die van invloed zijn geweest en nog steeds zijn op het gebruik van het stroomstootwapen:

1. Uitkomen van het evaluatierapport van de pilot op 1 juni 2018 en het daarop gebaseerde advies van de stuurgroep aan de korpschef. Dit heeft geleid tot het besluit om na de zomer van 2018 alvast in de geest van de nieuwe ambtsinstructiebepaling te gaan werken;
2. De aankondiging van een aanscherping van de inzetcriteria op 15 november 2018;
3. De wijzigingen van de geweldinstructie op 30 januari 2019.

Vooruitlopend op een aanscherping van de inzetcriteria en wijziging van de geweldsinstructie, heeft de politie vanaf de zomer van 2018 de volgende aanpassingen doorgevoerd:

- Meer aandacht voor de risico's van het stroomstootwapen tijdens de opleiding en onderhoudstraining en ook meer training van praktijksituaties;
- Scherpere regels voor het gebruik van het stroomstootwapen ten aanzien van stun mode, stroomduur en inzet tegen personen die fysiek onder controle zijn.³

Leeswijzer

Vorm en structuur van dit rapport zijn grotendeels identiek aan die van het evaluatierapport, ten behoeve van een makkelijke vergelijking. Achtereenvolgens wordt beschreven het soort gebruik, de ontwikkeling van het gebruik gedurende deze tweede periode en wordt nader ingegaan op het afvuren, het gebruik van de stun mode en de stroomduur. Dit laatste aan de hand van de logdata, geregistreerd door de stroomstootwapens zelf. Vervolgens wordt de uitwerking van dit gebruik beschreven, de doelpersonen tegen wie het stroomstootwapen is ingezet, de omstandigheden waaronder dit plaatsvond en de inzet van het stroomstootwapen in relatie tot de inzetcriteria. Als laatste onderdeel wordt de geboden nazorg beschreven. Na de beschrijving van het gebruik van het stroomstootwapen in deze tweede periode volgt een vergelijking op hoofdlijnen met de bevindingen ten aanzien van het gebruik het jaar ervoor. Het rapport wordt afgesloten met enkele aandachtspunten en een tweetal bijlagen.

¹ Adang, O., Mali, B., & Vermeulen, K. (2018). *Het stroomstootwapen in de basispolitiezorg? Evaluatie van de pilot*. Apeldoorn: Politieacademie.

² In afwachting van een definitief besluit over de invoering van het stroomstootwapen in de basispolitiezorg is op 30 januari 2019 toestemming verleend om het beproeven van een stroomstootwapen, merk Taser, type X2, in de basispolitiezorg met een nieuwe periode te verlengen. Deze verlenging geldt tot aan het moment waarop het definitieve besluit is genomen, doch uiterlijk tot 1 januari 2021.

³ Deze aanscherping is op 30 januari 2019 geformaliseerd in de 'Vernieuwde tijdelijke geweldsinstructie toepassing stroomstootwapen' (zie ook bijlage 2).

Gebruik stroomstootwapen van 1 februari 2018 tot 1 februari 2019

Tijdens deze tweede periode is van de drie pilotteams informatie verkregen over in totaal 170 inzetten met het stroomstootwapen, die handelden over 160 verschillende situaties gedurende februari 2018 tot februari 2019.⁴ In totaal hebben in deze tweede periode 72 gecertificeerde agenten het stroomstootwapen een of meer keer ingezet.⁵

Soort gebruik

In deze monitor onderscheiden we zeven afzonderlijke soorten gebruik van het stroomstootwapen: verbaal aankondigen, trekken, richten, ‘knetteren’, afvuren, toedienen van extra stroomstoten na het afvuren en het toedienen van een stroomstoot met de ‘stun mode’. Op het meldingsformulier dient men bij elke gebruiksmogelijkheid aan te geven of deze wel of niet gebruikt is. Al met al zijn zodoende diverse combinaties van gebruik mogelijk. Tabel 1 geeft weer hoe vaak elk afzonderlijke mogelijkheid van het stroomstootwapen is gebruikt.

Tabel 1: Varianten gebruik stroomstootwapen over alle inzetten (N = 170). NB: per inzet kunnen dus meerdere varianten gebruikt worden

Variant	Totaal
Gebruik: verbaal aangekondigd	125
Gebruik: uit holster getrokken	156
Gebruik: gericht op persoon	141
Gebruik: arcingfunctie gebruikt ('knetteren')	17
Gebruik: stroomstootwapen afgevuurd	48
Gebruik: toedienen stroomstoten na afvuren	18
Gebruik: toedienen stroomstoot met de 'stun mode'	32

Uit deze tabel blijkt bijvoorbeeld dat het stroomstootwapen 48 keer is afgevuurd. Of daaraan voorafgaand in alle gevallen ook gedreigd is of hoe vaak daarbij ook nog stroomstoten zijn toegediend met de stun mode is hieruit echter niet op te maken. Om zicht te krijgen op deze combinaties van gebruiksmogelijkheden is tabel 2 opgesteld. Ten behoeve van het overzicht onderscheiden we hierbij drie soorten (gecombineerd) gebruik van het stroomstootwapen: dreigen (verbaal aankondigen, trekken, richten en/of 'knetteren'), afvuren (al dan niet met het toedienen van extra stroomstoten) en het toedienen van een stroomstoot met de stun mode. Tevens maken we hierbij onderscheid tussen de basisteams en het team surveillancehonden.

Tabel 2: Gecombineerde mogelijkheden gebruik stroomstootwapen naar basisteam en TSH

Gebruik	Basisteams		Hondengeleiders		Totaal	
Alleen dreigen	35	71,4%	63	52,1%	98	57,6%
Dreigen + afvuren	12	24,5%	26	21,5%	38	22,4%
Dreigen + stun mode	0	-	18	14,9%	18	10,6%
Dreigen + afvuren + stun mode	1	2,0%	7	5,8%	8	4,7%
Alleen afvuren	1	2,0%	1	0,8%	2	1,2%
Alleen stun mode	0	-	6	5,0%	6	3,5%
Afvuren + stun mode	0	-	0	-	0	-
Totaal	49	100%	121	100%	170	100%

In de meeste gevallen, zo'n 58%, is het stroomstootwapen dus *alleen* dreigend gebruikt, in minder dan 5% van de gevallen is direct daadwerkelijk stroom ingezet, dus *zonder* dreiging

⁴ Zes keer betrof dit een situatie waarin twee agenten hun stroomstootwapen gebruikten, waarvan vier keer beiden alleen dreigend en twee keer waarin door beiden stroom werd ingezet (na dreigen). De totale stroomduur van deze twee gezamenlijke inzetten bedroeg 10 en 11 seconden.

Twee betrof dit een situatie waarin drie agenten hun stroomstootwapen gebruikten, waarvan een keer alle drie alleen dreigend en een keer waarin door een van de drie agenten stroom werd ingezet (na dreigen).

⁵ Basisteam Amersfoort: 23 agenten, Basisteam Zwolle: 18 agenten en TSH Rotterdam: 31 agenten.

vooraf. In 42% van alle inzetten is daarmee daadwerkelijke stroom ingezet tegen een persoon, waarvan eenderde alleen middels de stun mode. In de meeste situaties waarin de stun mode werd gebruikt was sprake van een zich (hevig) verzettende doelpersoon. De stun mode werd hierbij ingezet om het verzet te breken. Vier keer werd de stun mode gebruikt ter afwending van direct gevaar: om suïcide te voorkomen of om een aanval te voorkomen.

Uit tabel 2 maken we verder op dat de stun mode vrijwel alleen door de hondengeleiders is gebruikt; in bijna even grote mate als afvuren (34 keer afvuren tegen 31 keer stunnen). Hierbij moet worden opgemerkt dat de hondengeleiders van eenheid Rotterdam in een groter gebied opereren als de agenten van basisteams Amersfoort en Zwolle en voornamelijk rijden op meldingen met een hoger risico op geweld. Verder zal hieronder blijken dat het gebruik van de stun mode na augustus 2018 sterk gedaald is.

Ontwikkeling van het gebruik

In vervolg op tabel 2 is hieronder de ontwikkeling van het gebruik van het stroomstootwapen gedurende deze tweede periode in beeld gebracht. Hierbij worden de drie soorten van gebruik uitgesplitst naar maand waarin dit plaatsvond: alleen dreigen, afvuren (in sommige gevallen gevolgd door stunnen) en alleen stunnen. Het gebruik van de stun mode in combinatie met het afvuren van de pijltjes vond acht keer plaats.⁶ Het resultaat staat in tabel 3.

Tabel 3: Alleen dreigen versus (ook) afvuren en (ook) stunnen naar maand

Maand	Alleen dreigen		Afvuren (evt. in combinatie met stunnen)		Alleen stunnen	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Februari 2018	4	50,0	4	50,0	0	-
Maart 2018	18	69,2	5	19,2	3	11,5
April 2018	12	75,0	1	6,3	3	18,8
Mei 2018	7	46,7	6	40,0	2	13,3
Juni 2018	10	52,6	2	10,5	7	36,8
Juli 2018	15	57,7	7	26,9	4	15,4
Augustus 2018	13	59,1	8	36,4	1	4,5
September 2018	6	60,0	2	20,0	2	20,0
Oktober 2018	2	66,7	1	33,3	0	-
November 2018	1	16,7	3	50,0	2	33,3
December 2018	5	55,6	4	44,4	0	-
Januari 2019	5	50,0	5	50,0	0	-
Totaal	98	57,6	48	28,2	24	14,1

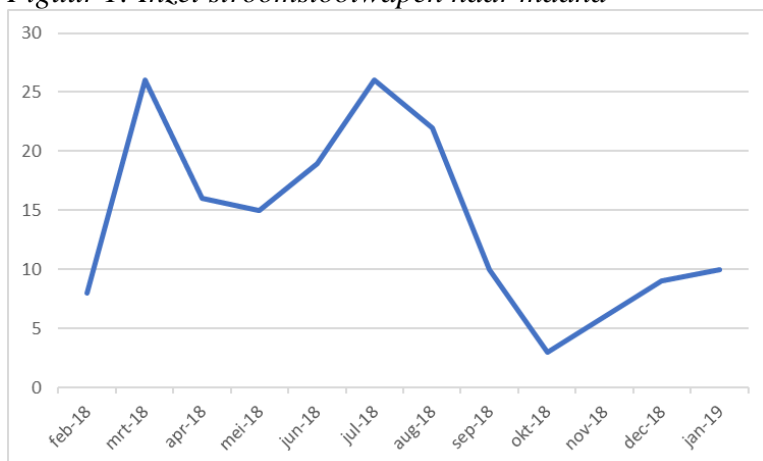
Exclusief stunnen is het dreigen (wat meestal dreiging is om de pijltjes af te vuren) in tweederde van de gevallen effectief.⁷ Verder valt op dat het merendeel van de inzetten, ruim driekwart, plaatsvond in de eerste zeven maanden van deze tweede periode. Na augustus 2018 is een duidelijke kentering zichtbaar voor wat betreft het aantal inzetten per maand, zie figuur 1. Zo daalt vanaf dat moment het gebruik van de stun mode tot vijf voorvallen.⁸ Vermoedelijk hangt dit samen met de aanpassingen die de politie vanaf dat moment doorvoerde, met name het hanteren van scherpere regels voor het gebruik van het stroomstootwapen.

⁶ Drie keer in maart, een keer in mei, een keer in juli, twee keer in augustus en een keer in december 2019.

⁷ Het gebruik van alleen de stun mode komt vooral voor in situaties waarin de confrontatie al geëscaleerd is en er sprake is van een worsteling en dus weinig afstand. In die context is er niet alleen minder gelegenheid voor succesvol dreigen, maar heeft die 'boodschap' ook minder kans door de doelpersoon goed ontvangen te worden.

⁸ Bij deze vijf voorvallen was sprake van een zich (hevig) verzettende doelpersoon, waarbij de stun mode werd gebruikt om het verzet te breken. Eenmaal gebeurde dit tijdens de insluiting op het politiebureau.

Figuur 1: Inzet stroomstootwapen naar maand

De afname na augustus 2018 betreft met name het stunnen: 5 van de 32 keer dat de stun mode werd gebruikt was na augustus 2018. Het afvuren kent een relatief kleinere afname: 15 van de 48 keer dat het stroomstootwapen werd afgevuurd was na augustus 2018. Dit versterkt het vermoeden dat deze afname samenhangt met vooral de doorvoering van scherpere regels voor het gebruik van het stroomstootwapen, aangezien deze met name het gebruik van de stun mode betreffen.

Hieronder gaan we nader in op het daadwerkelijke inzetten van stroom tegen een persoon.

Afvuren

De pijltjes van het stroomstootwapen zijn 48 keer afgevuurd, waarvan twee keer zonder dreiging vooraf. Na het afvuren van de pijltjes is 21 keer een of twee extra stroomstoten toegediend (gemiddeld 1,3 extra stroomstoten).⁹ Acht keer werd het afvuren van het stroomstootwapen gecombineerd met het toedienen van een stroomstoot via de stun mode (niet bedoeld om de stroomkring rond te maken).

Het stroomstootwapen in deze tweede periode is een *tweeschots* stroomstootwapen. Het is dus mogelijk een tweede keer pijltjes af te vuren, wanneer bij de eerste keer afvuren de pijltjes doel of uitwerking missen. In zes gevallen mislukte de eerste keer afvuren omdat een of beide pijltjes doel miste. In de gevallen waarbij wel het lichaam geraakt werd, mislukte de uitschakeling omdat de spreiding van de pijltjes te gering was of omdat er geen contact gemaakt werd met het lichaam. Twee keer betrof het een mislukte poging een agressieve hond, respectievelijk een dol kalf uit te schakelen.¹⁰ In 16 gevallen (eenderde van de gevallen waarbij de pijltjes werden afgevuurd) werd het stroomstootwapen nog een tweede keer afgevuurd. Een keer was dit onbedoeld en werd het stroomstootwapen per ongeluk een tweede keer afgevuurd bij het openen van een schuttingdeur.

In onderstaand schema worden alle inzetten waarbij het stroomstootwapen is afgevuurd nader uiteengezet voor wat betreft het wel of niet toedienen van extra stroom na het eerste schot, het wel of niet afvuren van een tweede schot, het wel of niet toedienen van extra stroom na het tweede schot en het al dan niet daarbij gebruiken van de stun mode.

⁹ Dertien keer betrof het een doelpersoon die onder invloed was van alcohol en/of drugs, of zich in een psychisch labiele toestand bevond. Een keer ging het om het vangen van een agressieve hond na twee forse bijtincidenten.

¹⁰ Deze werden in tweede instantie doodgeschoten met het vuurwapen.

Figuur 2: Schema inzetvolgorde na afvuren (N = 48)

1 ^e keer afvuren?	Extra stroomstoot?	2 ^e keer afvuren?	Extra stroomstoot?	Gebruik stun mode?
Ja: 48 keer	Ja: 15 keer	Ja: 2 keer		
		Nee: 13 keer		Ja: 3 keer
	Nee: 33 keer	Ja: 14 keer	Ja: 6 keer	Ja: 1 keer
				Ja: 2 keer
		Nee: 19 keer		Ja: 2 keer

Een keer werd na de eerste keer afvuren het circuit meerdere malen onderbroken. In de overige keren dat het stroomstootwapen de eerste keer werd afgevuurd heeft deze technisch naar behoren gefunctioneerd. Naast een haperend circuit waren er nog acht gevallen waarbij de uitwerking volgens de bedienaar niet naar verwachting was. Omdat een van de pijltjes losliet, niet de kleding wist te penetreren of (vermoedelijk) afketste.

De afstand tussen de schutter en de doelpersoon op het moment dat het stroomstootwapen de eerste keer werd afgevuurd varieerde tussen 20 centimeter en zeven meter en was gemiddeld ruim drie meter. In 28 gevallen bewoog de doelpersoon tijdens het afvuren; in 11 gevallen stond de doelpersoon stil. In 26 gevallen ging de doelpersoon neer door de stroomstoot. Acht keer probeerde een doelpersoon tijdelijke uitschakeling door het stroomstootwapen te voorkomen door naar de pijltjes te slaan, de pijltjes trachten te verwijderen, zich wild te bewegen, door zich weg te draaien of door een deur dicht te trekken.

Als de doelpersoon bij het eerste schot werd geraakt, was dit meestal aan de voorkant. Het eerste pijltje raakte hierbij 20 keer de borst, twee keer de rechterarm, drie keer de hals en een keer het hoofd (wang).¹¹ Het tweede pijltje raakte het lichaam lager: 15 keer onder de gordel waarvan een keer in de kruisstreek. Zeven keer werd de verdachte bij het eerste schot aan de achterkant van het lichaam geraakt. Het eerste pijltje raakte hierbij een keer nek en zes keer de rug. Het tweede pijltje raakte de persoon hierbij twee keer de rug en een keer onder de gordel, maar was ook in vier gevallen mis. De overige schoten waren mis of niet aangegeven in het meldingsformulier.¹²

In de 16 gevallen waarbij het stroomstootwapen een tweede keer werd afgevuurd was de uitwerking, naast de inzet op een agressieve hond en een dol kalf, een keer opnieuw niet naar verwachting. Vermoedelijk omdat de onderste dart opnieuw geen contact met de doelpersoon maakte.

Bij het tweede schot is de gemiddelde afstand tussen de schutter en de doelpersoon op het moment van afvuren eveneens ruim drie meter, variërend tussen 1,5 en 7 meter. In tien gevallen bewoog de doelpersoon tijdens het afvuren en in acht gevallen ging de doelpersoon neer door de stroomstoot. Vijf keer probeerde een doelpersoon tijdelijke uitschakeling door het stroomstootwapen te voorkomen. Door naar de pijltjes te slaan, de pijltjes uit het lichaam te trekken of zich wild te bewegen. Een keer werd een ander persoon per ongeluk geraakt door een ongewild tweede schot bij het openen van een schuttingdeur.¹³

¹¹ Dit betrof een agressieve doelpersoon in psychisch labiele toestand die zich snel en wild door een kamer bewoog. Er werd van zo'n 6 meter afstand geschoten.

¹² Waarvan drie keer een inzet op een dier.

¹³ Hierbij was sprake van een doelpersoon die zijn tuin in vluchtte en daarbij de schuttingdeur dicht sloeg. Bij het openen van de schuttingdeur werd per ongeluk het stroomstootwapen een tweede keer afgevuurd.

Bij het tweede schot werd de doelpersoon zeven keer aan de voorkant, in de borst, geraakt. De tweede pijl raakte wederom lager het lichaam, waarbij een keer in de kruisstreek. Vier keer werd de doelpersoon aan de achterkant van het lichaam, in de rug, geraakt. Twee keer was het tweede schot mis en drie keer was het trefpunt niet in het meldingsformulier aangegeven.¹⁴

Stun mode

In 32 gevallen is (ook) stroom toegediend aan een doelpersoon via de 'stun mode' waarbij in totaal 70 stroomstoten zijn toegediend. In 26 gevallen ging daar het dreigen met het stroomstootwapen aan vooraf. Acht keer werd het toedienen van een stroomstoot via de stun mode gecombineerd met het afvuren van het stroomstootwapen.¹⁵ In zes gevallen was het direct toedienen van een stroomstoot met de stun mode, zonder voorafgaande dreiging, het enige gebruik van het stroomstootwapen.

Vier keer werd na gebruik van de stun mode door de bedienaar aangegeven dat het stroomstootwapen niet naar behoren functioneerde, dat wil zeggen anders dan verwacht. Een keer raakte het wapen door het gevecht met de doelpersoon in ongerede, waarna het haperde. De andere drie keren leek het stunnen geen effect te hebben op de doelpersoon.

Vier keer werd de stun mode gebruikt ter afwendig van direct gevaar: om suïcide of een aanval te voorkomen. In de overige gevallen werd de stun mode gebruikt om verzet van de doelpersoon te breken in situaties waarbij agenten bezig waren deze te fixeren, maar het niet goed lukte controle over de doelpersoon te verkrijgen. Het moment waarop de stun mode wordt ingezet, tijdens dit proces waarbij de doelpersoon gefixeerd wordt, varieert. In enkele gevallen was dit direct bij aanvang, omdat het stroomstootwapen niet afgevuurd kon worden vanwege een te korte afstand of omdat collega's in de weg stonden. In zes gevallen werd de doelpersoon gestund terwijl deze al geboeid was, waarvan drie keer tijdens de insluiting op het politiebureau.¹⁶ Vijf keer vond dit plaats voor augustus 2018 met de doorvoering van scherpere regels voor de inzet van het stroomstootwapen tegen personen die fysiek onder controle zijn. Het zesde voorval vond plaats in september 2018. Een keer werd de stun mode gebruikt tegen een doelpersoon die reeds was ingesloten.¹⁷ Dit voorval vond plaats in mei 2018. Het toedienen van een of enkele stroomstoten via de stun mode vond echter overwegend plaats ter ondersteuning tijdens het boeien. In de meeste gevallen was de houding van de doelpersoon tijdens het gebruik van de stun mode dan ook liggend (elf keer), zittend (vier keer) of geknield (twee keer). Vier keer stond de doelpersoon stil en in negen gevallen was deze (nog) bewegend. In twee gevallen ontbreekt de informatie.

Gemiddeld werden 2,2 stroomstoten toegediend bij het gebruik van de stun mode, met een gemiddelde stroomduur van 1,6 seconden per stroomstoot. In de meeste gevallen bleef het gebruik beperkt tot een of twee stroomstoten (respectievelijk negen en twaalf keer). Zeven keer werden drie en vier keer vier stroomstoten gegeven via de stun mode. Als reden voor het

¹⁴ Waarvan twee keer een inzet op een dier.

¹⁵ In een geval werd eerst getracht met de stunmode controle te verkrijgen over een doelpersoon. Tijdens de worsteling die hierbij ontstond werd per ongeluk het stroomstootwapen afgevuurd. Een pijl raakte de doelpersoon in de nek en de andere schampte de borst. Hierna werkte de doelpersoon mee. Bij de overige zeven gevallen werd het toedienen van een stroomstoot met de stun mode gebruikt om een doelpersoon na het afvuren van de pijltjes alsnog onder controle te krijgen.

¹⁶ In een ander geval betrof het een doelpersoon die ongeboeid in de politiebus het interieur vernielde. Hij werd de bus uitgetrokken waarna hij vol in verzet ging. Eerst keer werd het stroomstootwapen afgevuurd van zo'n 1,5 meter afstand, maar dit had geen effect vanwege de wijde windjack die de doelpersoon droeg. Hierop werd de man drie keer gestund alvorens controle werd verkregen.

¹⁷ Dit betrof een verbaal agressieve dronken man die in de cel om zich heen ging slaan.

herhaald gebruik van de stun mode werd aangegeven dat de pijnprikkel niet of slechts kortstondig de gewenste uitwerking had en dat de verdachte zich bleef verzetten.¹⁸

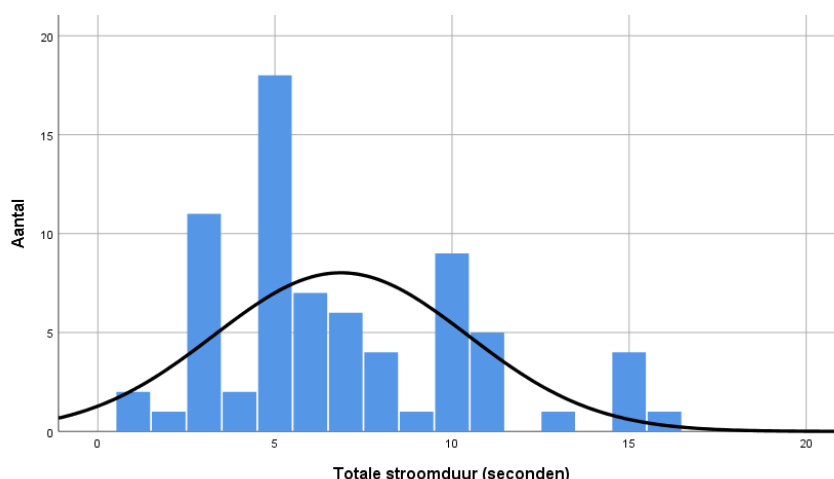
De meeste stroomstoten (43 keer) die via de stun mode werden toegediend, werden achter op het lichaam geplaatst. Voornamelijk op de rug (27 keer) of in de nek (zeven keer). Vier keer werd de stroomstoot geplaatst op de bilstreek, twee keer op de linkerschouder en drie keer op de rechterschouder. Negentien keer werd de stroomstoot op de voorkant, op de borst, van het lichaam geplaatst. Acht keer werd de plaats niet in het meldingsformulier aangegeven.

Stroomduur

Van de 72 inzetten waarbij daadwerkelijk stroom is afgegeven aan een doelpersoon is aan de hand van de logdata nagegaan hoeveel seconden in totaal door het stroomstootwapen is afgegeven¹⁹, dus de som van een of twee keer afvuren plus de kort daarna (of daarvoor) toegediende stroomstoten.²⁰ Het is goed te bedenken dat de stroomduur in de logdata het aantal seconden registreert dat het wapen stroom heeft afgegeven. Dat is niet per se gelijk aan de totale duur dat de getroffen persoon ook daadwerkelijk stroom heeft ontvangen. Die duur kan minder zijn als pijltjes de doelpersoon niet (goed) treffen en wanneer bij het ‘stunnen’ het wapen niet ook meteen in contact staat met het lichaam (de bedienaar drukt eerst de stroomknop in en zet dan pas het wapen tegen het lichaam).

De stroomduur van deze 72 inzetten is zoals weergegeven in figuur 3 rechtsscheef verdeeld met een gemiddelde van 6,9 seconden per inzet (mediaan is 6 seconden). Bij één inzet bedraagt de totale stroomduur meer dan de 15 seconden, te weten 16 seconden, die algemeen als veilig worden beschouwd en bij vier inzetten werd cumulatief 15 seconden stroom toegediend. Het gaat daarbij dus niet om één doorgaande stroomstoot van (meer dan) 15 seconden, maar om de optelsom van een aantal stroomstoten kort na elkaar: het afvuren van een cartridge (een trigger van 5 seconden), mogelijk gevolgd door afvuren van de tweede cartridge (nogmaals een trigger van 5 seconden), gevolgd door extra stroom via bediening van de arc-knop (niet begrensde duur). De extra stroom kan toegediend worden via de pijltjes of door gebruik van de stun mode.

Figuur 3: Verdeling stroomduur van 72 inzetten waarbij daadwerkelijk stroom is afgegeven

¹⁸ Achttien keer betrof het een doelpersoon die onder invloed was van alcohol en/of drugs, of zich in een psychisch labiele toestand bevond.

¹⁹ Van zes inzetten ontbrak de logdata. De stroomduur van deze inzetten is bepaald aan de hand van het meldingsformulier en de geweldrapportage.

²⁰ In twee gevallen werd door twee agenten stroom ingezet op een doelpersoon. De totale stroomduur van deze twee gezamenlijke inzetten bedroeg 10 en 11 seconden.

De inzet met een totale stroomduur van 16 seconden vond plaats in november 2018 en betrof een aanhouding met veel verzet van een verwarde en agressieve man. Omdat de aanhouding plaatsvond in een kleine ruimte kon de man na het afvuren van de pijltjes niet tijdig onder controle worden gebracht, zodat het stroomstootwapen een tweede keer werd afgevuurd en extra stroom werd toegediend via de pijltjes. Vermoedelijk heeft de man die extra stroom niet (volledig) ontvangen, aangezien hij na de tweede keer afvuren de pijltjes uit zijn borst trok. Ook bij de vier inzetten met een totale stroomduur van 15 seconden is de stroom vermoedelijk niet door de doelpersonen volledig ontvangen. Bij drie van deze vier inzetten had het afvuren van de pijltjes geen of onvoldoende effect, onder meer door een te geringe spreiding van de pijltjes, waardoor een tweede keer afvuren, extra stroom via de pijltjes en/of gebruik van de stun mode nodig was. Bij de vierde inzet kon het stroomstootwapen niet worden afgevuurd door de nabijheid van drie collega's en is meermaals stroom toegediend via de stunmode tijdens een worsteling.

De stroomduur na het afschieten van de pijltjes is standaard 5 seconden, maar het toedienen van stroom met behulp van de arc-knop is niet standaard begrensd. De stroom blijft dus lopen zolang de arc-knop wordt ingedrukt, hetgeen tot wel 22 seconden kan duren (zoals getest in de pilot).²¹ In de periode van februari 2018 tot februari 2019 is het twee keer voorgekomen dat op deze manier een enkele stroomstoot langer dan 5 seconden duurde.²² Een keer werd een stroomstoot van vijf seconden toegediend via de stun mode om te voorkomen dat een man tijdens zijn fouillering zijn (naar later bleek doorgeladen) vuurwapen kon grijpen. De overige stroomstoten die met behulp van de arc-knop zijn toegediend hebben een gemiddelde stroomduur van 1,4 seconden.

Uitwerking

Zoals uit de meldingsformulieren blijkt, bleef in zo'n 58% van de gemelde gevallen de inzet beperkt tot dreigen met het stroomstootwapen en kon de doelpersoon worden aangehouden. In alle gevallen waarbij het stroomstootwapen is ingezet tegen verdachten kon de persoon tegen wie deze inzet was gericht direct worden aangehouden. Indien het stroomstootwapen werd gebruikt tegen een persoon met geestelijke gezondheidsproblemen en/of ter afwending van direct dreigend gevaar werd de situatie in alle gevallen onder controle gebracht. Overigens zijn hierbij in zestien gevallen naast het stroomstootwapen ook nog andere wapens gebruikt. Van de elf keer dat naast het afvuren van de pijltjes een ander wapen werd ingezet, betrof dit vier keer de diensthond, vier keer pepperspray en drie keer het vuurwapen. Twee keer werd het vuurwapen gebruikt om een dier uit te schakelen. Een keer werd het stroomstootwapen gebruikt in combinatie met een gericht vuurwapen tijdens de aanhouding van een gevaarlijke verdachte.²³ Van de vijf keer dat naast het gebruik van de stun mode een ander wapen werd ingezet was dit drie keer de diensthond, een keer de lange en een keer de uitschuifbare wapenstok.

In de helft van de gevallen waarbij ook andere geweldmiddelen werden ingezet, ging de inzet van deze geweldmiddelen *vooraf* aan de inzet van het stroomstootwapen. In die gevallen werd eerder pepperspray, de wapenstok of de diensthond ingezet. Een keer, tijdens de aanhouding

²¹ De scherpere regels voor de inzet van het stroomstootwapen vanaf augustus 2018 betreft ook de beperking van de stroomduur tot maximaal 15 seconden. Om de stroomtoediening beter te kunnen doseren zijn recent, in de periode februari tot maart 2019, alle in gebruik zijnde stroomstootwapens binnen de basispolitiezorg technisch gereguleerd door aanpassingen van de software. Toedienen van stroom met behulp van de arc-knop verloopt hiermee in cycli van vijf seconden, waarbij na elke cyclus een geluidssignaal volgt.

²² Een keer betrof het een stroomstoot van 8 seconden via de stun mode tijdens een worsteling met een man met geestelijke gezondheidsproblemen en een keer betrof het een stroomstoot van 6 seconden via de stun mode tijdens het fixeren van een man onder invloed van alcohol en/of drugs.

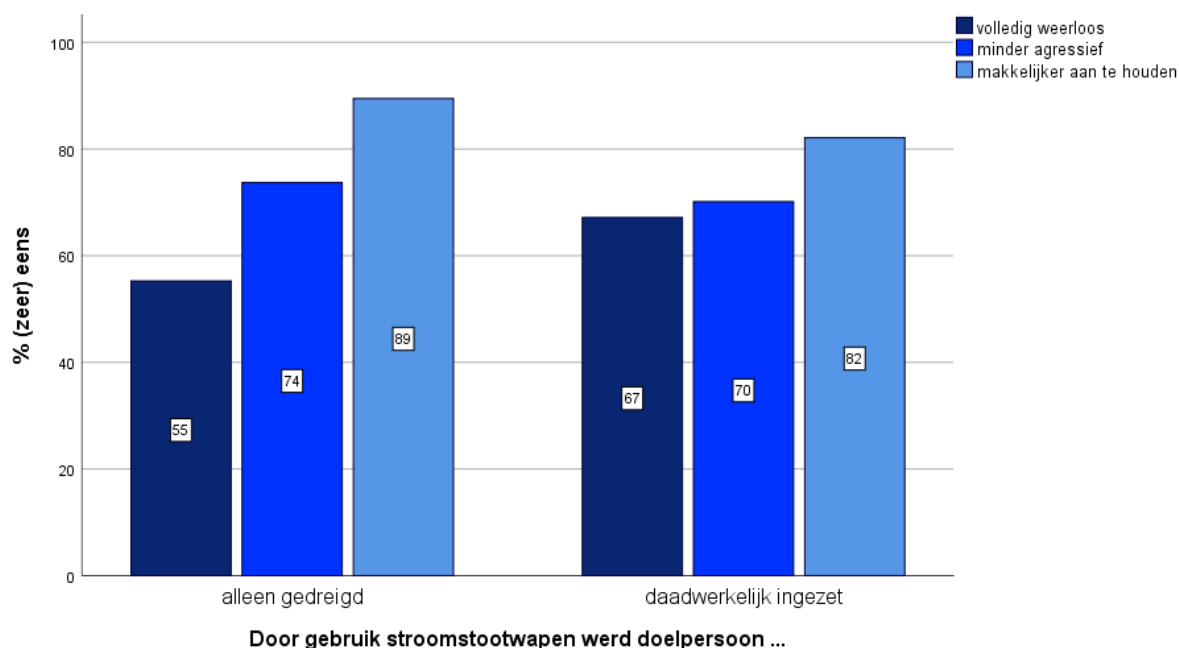
²³ Bijzondere Techniek Gevaarlijke Verdachte (BTGV).

van een gevaarlijke verdachte, werd het stroomstootwapen gelijktijdig met andere geweldsmiddelen ingezet. In de overige gevallen was de inzet van de andere geweldsmiddelen *na* de inzet van het stroomstootwapen. Twee keer betrof dit het doodschieten van een dier en vijf keer het gebruik van de diensthond om alsnog het verzet te breken van een doelpersoon.²⁴

Op de vraag wat men zou hebben gedaan indien men niet over het stroomstootwapen had beschikt, geven vrijwel alle agenten aan in dat geval met (zwaar) fysiek geweld en met gebruikmaking van andere wapens (wapenstok, pepperspray²⁵, vuurwapen²⁶ en/of diensthond) tot aanhouding te zijn overgegaan of de situatie onder controle gebracht. De schildprocedure wordt hierbij zes keer eveneens als optie genoemd. Vaak wordt daarbij vermeld dat deze aanpak zonder stroomstootwapen gevaard zou zijn gegaan met meer (kans op) letsel bij zowel de doelpersoon als de politieambtenaar. In twee gevallen werd gemeld dat dan de situatie bevroren zou zijn in afwachting van het arrestatieteam, respectievelijk de hondengeleider. In vier gevallen werd vermeld dat zonder het stroomstootwapen de doelpersoon vermoedelijk ontkomen zou zijn.

De meeste bedienaars van het stroomstootwapen zijn dan ook positief over de werking van het stroomstootwapen, zoals blijkt uit figuur 4 hieronder. De inzetten zijn hiervoor gesplitst in alleen dreigen met het stroomstootwapen en het (ook) daadwerkelijk inzetten met stroom van het stroomstootwapen.

Figuur 4: Percentage (zeer) eens op drie stellingen over de werking van het stroomstootwapen, uitgesplitst voor alleen gedreigd en daadwerkelijk ingezet

In 55% van de gevallen dat alleen met het stroomstootwapen gedreigd werd vond de bedienaar desondanks dat de verdachte volledig weerloos werd. In de andere gevallen vond

²⁴ Weliswaar betreft het een klein aantal, maar het lijkt er in deze vijf gevallen op dat hondengeleiders minder vaak het stroomstootwapen bleven gebruiken dan in het pilotjaar en eerder ‘overstapten’ naar de diensthond om een doelpersoon onder controle te krijgen als de gewenste uitwerking achterwege blijft. Een keer betrof de inzet van het stroomstootwapen hierbij alleen de stun mode. Vier keer mislukte uitschakeling door het afvuren van de pijltjes, vanwege een te geringe spreiding of omdat een pijltje uitviel. Drie keer werd het stroomstootwapen een tweede keer afgevuurd, twee keer gevolgd door inzet van de stun mode.

²⁵ Een keer werd expliciet aangegeven dat pepperspray juist minder geschikt zou zijn geweest.

²⁶ Zeventien keer werd aangegeven dat mogelijk dan (ook) het vuurwapen ingezet zou zijn.

telkens een ruime meerderheid van de bedienaren dat de verdachte door het gebruik van het stroomstootwapen volledig weerloos werd, minder agressief en/of dat de verdachte makkelijker kon worden aangehouden. Opvallend is dat minder agressie en makkelijker aanhouden sterker geldt in de gevallen waarbij alleen met het stroomstootwapen bedreigd werd.²⁷ Mogelijk is bij doelpersonen meer bekendheid ontstaan over (de werking van) het stroomstootwapen en kiest men er sneller voor mee te werken.

Acht procent van de bedienaren die alleen met het stroomstootwapen bedreigd hebben, ondervonden dat de verdachte niet volledig weerloos werd, terwijl 25% van de bedienaren die het stroomstootwapen daadwerkelijk hebben ingezet deze mening zijn toegedaan. Verder vindt negen procent van de bedienaren die alleen met het stroomstootwapen bedreigd hebben dat de verdachte niet minder agressief werd. Van de bedienaren die het stroomstootwapen daadwerkelijk hebben ingezet is 18% van mening dat de verdachte niet minder agressief werd. Tenslotte vindt vijf procent van de bedienaren die alleen met het stroomstootwapen bedreigd hebben dat de verdachte niet makkelijker kon worden aangehouden, tegen 16% van de bedienaren die het stroomstootwapen daadwerkelijk hebben ingezet.

Doelpersonen

De doelpersonen tegen wie het stroomstootwapen in deze tweede periode is ingezet zijn allemaal man. De jongste doelpersoon was 15 jaar, de oudste 72. De gemiddelde en mediane leeftijd is 35 jaar. De meeste doelpersonen zijn tussen de 1,60 en 1,80 meter lang en hebben een gemiddelde lichaamsbouw. Tijdens de inzet met het stroomstootwapen was bijna de helft (49%) volgens de bedienaar onder invloed van alcohol, drugs en/of psychisch labiel. Een kwart van alle doelpersonen was voorafgaand aan het gebruik van het stroomstootwapen niet aanspreekbaar, waarbij het weinig verschil maakte of de betreffende doelpersoon volgens de bedienaar onder invloed van alcohol, drugs en/of psychisch labiel was of niet.²⁸ In bijna tweederde van de gevallen was de bedienaar bekend met de toestand waarin de verdachte verkeerde voordat het stroomstootwapen gebruikt werd, met name wanneer de verdachte in een psychisch labiele toestand verkeerde.

Van dertien doelpersonen werd gemeld dat het ging om een persoon met een psychiatrische aandoening of een verslaving. Veelal verkeerden zij ten tijde van de inzet in een psychose of in een anderszins (zeer) verwarde toestand. Enkele van deze doelpersonen waren bekend in het hulpverleningscircuit, drugsverslaafd en/of suïcidaal.²⁹

Bijna een op de zes doelpersonen had tijdens de inzet zichtbaar een wapen voor onmiddellijk gebruik voorhanden (16,1%). Veelal was dit een mes of een ander voorwerp dat als steekwapen kon dienen, zoals een schaar. In andere gevallen betrof het zaken die min of meer toevallig als (slag)wapen konden worden gebruikt, zoals een hockeystick of een ijzeren staaf. Soms betrof het voorwerpen waarmee gegooid werd, zoals kiezelstenen, plastic flessen of een stoel. In twee gevallen was er sprake van een vuurwapen.³⁰

²⁷ In het pilotjaar gold dit juist sterker voor de gevallen waarbij het stroomstootwapen daadwerkelijk was ingezet.

²⁸ 32% van de doelpersonen onder invloed van alcohol, drugs en/of psychisch labiel was niet aanspreekbaar, tegen 22% van de doelpersonen die niet onder invloed en/of psychisch labiel waren.

²⁹ Zo had een man medewerkers van BAVO (een psychiatrische instelling) gegijzeld, had een psychotische man zijn huisarts mishandeld en bedreigd met een mes, had een man in begeleid wonen zijn begeleider met een broodmes bedreigd, stak een man zich tot tweemaal toe in zijn eigen buik en wilde een man die zijn polsen had doorgesneden de collega aanvliegen die een AED wilde aansluiten.

³⁰ Een geval betrof een doelpersoon die gecontroleerd werd voor de wet wapens en munitie. Hij probeerde naar zijn broeksband te grijpen waar een vuurwapen zat. In het tweede geval had de doelpersoon meerdere keren, ook in het bijzijn van collega's, geschoten vanuit zijn woning met een vuurwapen. Hij ging volledig door het lint, was verbaal en fysiek agressief (naderhand bleek het een delirium).

Splitsen we dit profiel van doelpersonen uit naar alleen dreigen met het stroomstootwapen en het (ook) daadwerkelijk inzetten van stroom, dan blijkt dit onderling te verschillen. Zo zijn doelpersonen waartegen daadwerkelijk stroom is ingezet gemiddeld zo'n vijf jaar ouder³¹ en verhoudingsgewijs vaker onder invloed van alcohol of drugs. Verder is de doelpersoon waartegen het stroomstootwapen daadwerkelijk wordt ingezet bijna twee keer vaker in een psychisch labiele toestand (31%), dan de doelpersoon waarbij alleen met stroom bedreigd werd (16%). Evenzo zijn zij twee keer vaker niet aanspreekbaar; 39 tegen 18%. Tenslotte zijn doelpersonen waartegen daadwerkelijk stroom is gebruikt ook zichtbaar vaker gewapend (27%) dan doelpersonen waarbij alleen bedreigd is met het stroomstootwapen (8%).

Omstandigheden

Verdeeld naar dag(deel) van de week, blijkt 32% van de inzetten tussen vrijdagmiddag en zondagochtend plaats te vinden. Mogelijk dus dat relatief veel incidenten horecagerelateerd zijn, alhoewel op deze dagdelen de inzetten buiten en binnen gelijke tred houden. Over alle dagen bezien vindt 70% van de inzetten plaats tussen 18.00 en 06.00 uur.

Het stroomstootwapen is vaker buiten als binnen gebruikt (59 versus 41%). De wijze waarop het stroomstootwapen buiten wordt gebruikt verschilt significant van de wijze waarop het binnen wordt gebruikt.³² Opvallendste verschil is dat buiten veel vaker alleen gestund is dan binnen (21 keer buiten tegen drie keer binnen), verder is binnen vaker alleen bedreigd dan buiten (61 tegen 52%). Ondanks dat inzet van het stroomstootwapen buiten vooral 's avonds of 's nachts plaatsvond, waren de zicht- en weersomstandigheden meestal gunstig. Geen enkele keer was sprake van verminderd zicht, twee keer van neerslag en een keer van harde wind. Bij 57% van de inzetten buiten waren er geen omstanders dichtbij de doelpersoon, in de andere gevallen waren er gemiddeld bijna vijf omstanders dichtbij de doelpersoon. Een keer was er sprake van zo'n 30 omstanders.³³

Inzet stroomstootwapen in relatie tot inzetcriteria

Conform de inzetcriteria die formeel golden voor deze tweede periode tot 1 februari 2019 (zie bijlage 1), is het gebruik van een stroomstootwapen slechts geoorloofd:

1. Om een persoon aan te houden ten aanzien van wie redelijkerwijs mag worden aangenomen dat hij een voor onmiddellijk gebruik gereed zijnd wapen bij zich heeft en dit tegen een persoon zal gebruiken;
2. Om een persoon aan te houden die zich aan aanhouding, voorgeleiding of andere rechtmatige vrijheidsbeneming tracht te onttrekken of heeft onttrokken en die wordt verdacht van of is veroordeeld wegens het plegen van een misdrijf;
3. Ter verdediging tegen of voor het onder controle brengen van agressieve dieren;
4. Ter afwending van direct dreigend gevaar voor eigen of eens anders lijf.

Naast deze inzetcriteria werd op 21 december 2017 de Motie Ellemeet door de Tweede Kamer aangenomen, die inhoudt dat gedurende de tijdelijke toestemming voor het gebruik van het stroomstootwapen in de basispolitiezone, dit wapen niet wordt ingezet binnen GGZ-instellingen.

Op 15 november 2018 volgde een aankondiging van een aanscherping van de inzetcriteria: onder meer “[...] dat inzet ten behoeve van medicijninname, of tegen verdachten die reeds geboeid of anderszins onder controle zijn bijvoorbeeld in gesloten ruimtes waar ze geen

³¹ $t = -2,939$; $p = .004$.

³² $\chi^2 = 9,618$; $p = .008$.

³³ Dit betrof een inzet op een woonwagenkamp.

gevaar vormen, niet onder het proportionaliteits- en subsidiariteitsvereiste valt.”³⁴ Dit sloot aan bij de scherpere regels voor het gebruik van het stroomstootwapen die de politie in vervolg op het uitkomen van het evaluatierapport op 1 juni 2018 en het daarop gebaseerde advies van de stuurgroep aan de korpschef al was gaan hanteren vanaf augustus 2018.

Tenslotte werden de aangescherpte inzetcriteria op 30 januari 2019 geformaliseerd per brief van de Minister van Justitie en Veiligheid, waarin aan de korpschef toestemming wordt verleend voor het blijven beproeven van het stroomstootwapen onder voorwaarde dat hierbij de “vernieuwde tijdelijke geweldsinstructie toepassing stroomstootwapen” (bijlage 2) in acht wordt genomen.³⁵ De belangrijkste twee wijzigingen ten opzichte van de oorspronkelijke inzetcriteria betreffen:

- a. dat een persoon die zich tracht te onttrekken aan aanhouding, voorgeleiding of andere rechtmatige vrijheidsbeneming niet langer verdacht van of veroordeeld voor het plegen van een misdrijf hoeft te zijn en
- b. dat gebruik van de stun mode nog slechts geoorloofd is ter verdediging tegen of voor het onder controle brengen van agressieve dieren en om direct gevaar voor het leven van personen of voor het ontstaan van zwaar lichamelijk letsel af te wenden.

Het meldingsformulier bevat een beschrijving van de situatie waarin het stroomstootwapen is toegepast, maar vraagt de bedienaars niet expliciet op basis van welk criterium zij dat hebben gedaan. Op basis van de beschrijvingen van de situatie en de overwegingen die hebben geleid tot het besluit het stroomstootwapen te gebruiken zijn deze door de onderzoeker zo goed mogelijk overeenkomstig deze instructie gecategoriseerd. Tabel 4 geeft hiervan een overzicht.

Tabel 4: Inzetten stroomstootwapen naar situatie in vier categorieën geweldsinstructie, aangeduid als ‘tegen wapen’, ‘tegen verzet’, ‘tegen dieren’ en ‘afwenden gevaar’.

Categorie situatie	Totaal
Tegen wapen	17 (10,0%)
Tegen verzet	110 (64,7%)
Tegen dieren	3 (1,8%)
Afwenden gevaar	40 (23,5%)
Totaal	170 (100%)

In bijna tweederde van de situaties, 64,7%, waarbij het stroomstootwapen is ingezet was er sprake van een persoon die zich verzette tegen zijn aanhouding, voorgeleiding of andere rechtmatige vrijheidsbeneming (bijvoorbeeld op grond van een IBS of RM³⁶) en in bijna een kwart (23,5%) van de situaties was de inzet gericht op het afwenden van direct dreigend gevaar voor eigen of eens anders lijf. Bij de gevallen van direct dreigend gevaar hoeft het dus niet te gaan om een persoon die verdacht is van een strafbaar feit: meestal betreft het personen met geestelijke gezondheidsproblemen, al dan niet met een IBS of RM, die agressief en gewelddadig zijn en een gevaar vormen voor zichzelf of de omgeving. Bij de benadering van dergelijke personen wordt het stroomstootwapen vaak uit voorzorg, als preventief middel ingezet (hoofdzakelijk door middel van het ter hand nemen van het stroomstootwapen of het mondeling waarschuwen dat het stroomstootwapen gebruikt kan worden).

³⁴ Grapperhaus, F. (2018, 15 november). *Advies van de korpschef ten aanzien van het stroomstootwapen*. [Kamerbrief], p.2.

³⁵ Deze vernieuwde geweldsinstructie was dus nog niet geformaliseerd in deze tweede periode (tot 1 februari 2019), maar werden vooruitlopend hierop door de politie wel al vanaf de zomer van 2018 gehanteerd.

³⁶ IBS (inbewaringstelling): een spoedmaatregel voor een gedwongen opname in een zorginstelling.
RM (rechterlijke machtiging): een beslissing van de rechter dat iemand gedwongen opgenomen moet worden (of blijven).

Conform Motie Ellemeet is er geen toestemming het stroomstootwapen in te zetten binnen GGZ-instellingen. In deze tweede periode waren er twee voorvallen, beiden in de maand juli 2018, waarbij sprake was van inzet van het stroomstootwapen in een GGZ-instelling. Op 7 juli 2018 ging een man geheel door het lint in een verzorgingshuis, waarbij het stroomstootwapen is ingezet om verdere verwonding van de man te voorkomen. Achteraf bleek dat de betreffende afdeling van de verpleeginrichting op de adressenlijst staat van de “Regeling aanmerking psychiatrisch ziekenhuis Bopz”.³⁷ Op 31 juli 2018 draaide een cliënt door in een algemeen psychiatrisch ziekenhuis met een Bopz-aanmerking, waarbij hij een ruit vernielde, schreeuwde en aanzienlijk verward en agressief was. Omdat het een getraind kickbokser betrof werd fysiek geweld niet gebruikt om letsel te voorkomen en vanwege de kleine ruimte en de omstanders was pepperspray geen optie. Derhalve werd alleen gedreigd met het stroomstootwapen, waarna de situatie snel onder controle is gebracht.³⁸

In deze tweede periode is geen sprake geweest van inzet met het stroomstootwapen ten behoeve van medicijnname, mogelijk speelt hierbij Motie Ellemeet een rol. Wel is 12 keer het stroomstootwapen ingezet tegen een doelpersoon die reeds geboeid was, waarvan twee keer op het politiebureau bij de insluiting. Zes keer betrof de inzet het dreigen en vervolgens stunnen van de doelpersoon, zoals eerder beschreven. De andere zes keer betrof de inzet enkel dreigen. Daarnaast is vijf keer het stroomstootwapen ingezet tegen een doelpersoon die zich in een gesloten ruimte bevond, waarvan vier keer de inzet enkel dreigen betrof.³⁹ Behoudens een voorval dat plaatsvond in september 2018, vonden al deze voorvallen plaats voor het moment waarop de politie scherpere regels ging hanteren voor de inzet van het stroomstootwapen tegen personen die fysiek onder controle zijn.

Verder waren er in het verleden bij de pilot van het stroomstootwapen bij de arrestatieteams meer expliciete richtlijnen van kracht. Vergelijking van de inzet tijdens deze tweede periode in de basispolitiezorg met deze richtlijnen levert het volgende op:

- Gebruik het stroomstootwapen niet tegen personen die zichtbaar jonger zijn dan 12 jaar: dit heeft zich in deze tweede periode niet voorgedaan, de jongste doelpersoon was 15 jaar;
- Gebruik het stroomstootwapen niet tegen vrouwen die zichtbaar zwanger zijn: dit heeft zich in deze tweede periode niet voorgedaan;
- Gebruik het stroomstootwapen niet tegen personen die zichtbaar lijden aan ademhalings- of andere ernstige gezondheidsstoornissen: dit heeft zich in deze tweede periode eenmaal voorgedaan⁴⁰;
- Hou bij het gebruik van het stroomstootwapen expliciet rekening met de gevaren die kunnen ontstaan bij de aanwezigheid van licht ontvlambare of explosieve stoffen: dit heeft zich in deze tweede periode niet voorgedaan;
- Hou bij het gebruik van het stroomstootwapen rekening met de risico's die een eventuele val van de persoon waartegen het stroomstootwapen wordt gebruikt, kan hebben: die afweging is een enkele keer aan de orde geweest in deze tweede periode, waarbij er voor is gekozen geen gebruik te maken van het stroomstootwapen;

³⁷ Deze lijst wordt regelmatig bijgewerkt. Voor de meest actuele en rechtsgeldige bron voor instellingen met een Bopz-aanmerking wordt verwezen naar de Staatscourant: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl>.

³⁸ Een andere inzet, waarbij een man medewerkers van BAVO (een psychiatrische instelling) had gegijzeld, vond later plaats, op een andere locatie (buiten de instelling met een Bopz-aanmerking).

³⁹ Dit betrof in alle gevallen een arrestant die verplaatst moest worden.

⁴⁰ Dit betrof een man die zijn polsen had doorgesneden en nog een zwakke ademhaling had. Bij het aansluiten van de AED kwam de man omhoog en nam een gevechtshouding aan, waarbij hij de collega wilde aanvliegen. Hierop werd het stroomstootwapen op de man gericht, waarna hij uit zichzelf weer in elkaar zakte.

- Vermijd zoveel mogelijk het raken van het hoofd of de nek van een persoon: uit de analyse van trefpunten blijkt dat dit in deze tweede periode zoveel mogelijk succesvol is vermeden: twee keer zijn pijltjes in de hals en een keer in het gezicht (wang) terechtgekomen. Bij het gebruik van de stun mode is minder succesvol het hoofd of de nek van de doelpersoon vermeden: tot september 2018 werden vier doelpersonen in hun nek gestund;
- Het is niet toegestaan opzettelijk met de laser-aanduiding van het stroomstootwapen in de ogen van een persoon te schijnen: dit is in deze tweede periode niet aan de orde geweest;
- Met het stroomstootwapen worden bij gebruik ten hoogste drie stroomstoten van ieder vijf seconden op een persoon afgegeven: uit de analyse van de logdata is gebleken dat zich een voorval in deze tweede periode heeft voorgedaan waarbij 16 seconden stroom is afgegeven. De doelpersoon heeft deze vermoedelijk niet (volledig) ontvangen.

Nazorg

Van de 48 gevallen dat het stroomstootwapen op een persoon werd afgevuurd verwijderde in 35 gevallen de bedienaar zelf de pijltjes, twee keer was dit een andere politiefunctionaris en twee keer een arts of verpleegkundige. In vier gevallen was niet duidelijk hoe de pijltjes waren verwijderd, maar mogelijk door de worsteling met de doelpersoon. In de overige vijf gevallen ontbreekt deze informatie (vier keer) of hadden de pijltjes de verdachte niet geraakt. In de meeste gevallen (35 keer) werden de pijltjes onmiddellijk of binnen tien minuten verwijderd. In een geval duurde het langer dan tien minuten alvorens de pijltjes konden worden verwijderd, omdat gewacht moest worden op een medisch specialist. In de overige vijf gevallen dat het verwijderen van de pijltjes langer duurde was dit toe te schrijven aan de doelpersoon. Omdat deze zich bleef verzetten en eerst overgebracht moest worden naar het politiebureau. Zeven keer ontbrak deze informatie op het meldingsformulier.

Vrijwel alle doelpersonen op wie het stroomstootwapen is afgevuurd zijn onderzocht door een arts of verpleegkundige. Dit gebeurde in de meeste gevallen kort na de inzet. In drie gevallen is dit niet gebeurd, omdat er geen (zichtbaar) letsel was. Zes keer ontbrak deze informatie op het meldingsformulier.

Van de 24 keer dat een doelpersoon alleen via de stun mode stroom toegediend kreeg, werd tien keer de doelpersoon door een arts of verpleegkundige onderzocht. Drie keer werd aangegeven dat dit niet gedaan was. Als reden werd genoemd dat de doelpersoon geen zichtbaar letsel had. Een keer werd de doelpersoon niet onderzocht, omdat de Officier van Dienst de doelpersoon heen stuurde.

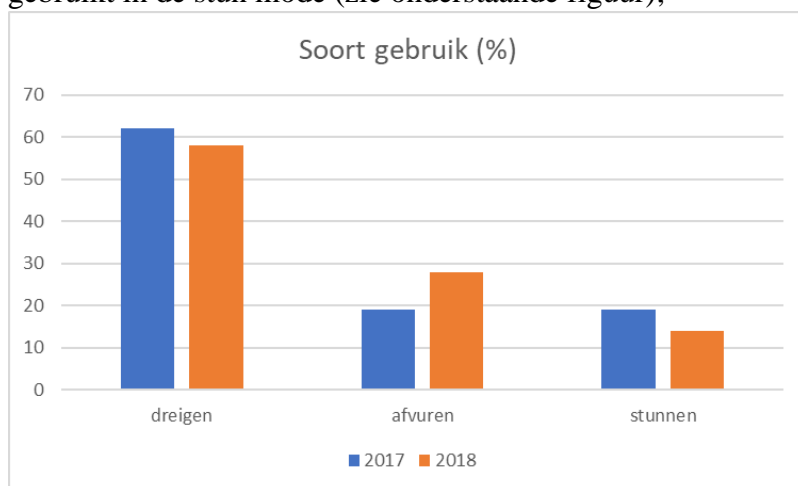
Het door de doelpersonen opgelopen letsel ten gevolge van het treffen door de pijltjes kort na de inzet, bleef in alle gevallen beperkt tot een of twee kleine penetratiewondjes. Wel was er enig letsel als gevolg van een eventuele val: drie keer schaafplekken, twee keer een blauwe plek op het hoofd en een keer een hoofdwond. Verder is bij enkele inzetten door doelpersonen letsel opgelopen, anders dan ten gevolge van het stroomstootwapen. Naast bijwonden door de diensthond (drie keer), betrof dit een beenwond, gezichtsletsel, geïrriteerde huidplekken, krassen, kneuzingen, een gebroken arm, een schaafwond op de knie en een snee op het hoofd. In de meeste gevallen was dit het gevolg van fysiek geweld door de politie, een keer werd als oorzaak het vallen van de doelpersoon na een bodycheck genoemd.⁴¹

⁴¹ In een geval werd bij de situatieschets melding gemaakt van een man die zichzelf tot twee keer toe in de buik stak. De vraag naar letsel werd in dit meldingsformulier niet ingevuld.

Vergelijking op hoofdlijnen

Voorgaande beschrijving van de inzetten met het stroomstootwapen in deze tweede periode is naar vorm en structuur vrijwel identiek aan die van het evaluatierapport van de pilot.⁴² Dit komt de vergelijking van beide jaren ten goede. Hieronder wordt deze vergelijking in hoofdlijnen beschreven.⁴³

- Het aantal inzetten is in 2018 met de helft gedaald: van 341 in 2017 naar 170 in 2018. Ook de totale stroomduur per inzet is aanzienlijk afgenomen: van gemiddeld 9,6 seconden in 2017 naar gemiddeld 6,9 seconden in 2018. Vergeleken met 2017 is in 2018 dus zowel minder vaak als minder lang daadwerkelijk stroom ingezet;
- Het stroomstootwapen wordt in 2018 relatief vaker afgevuurd, maar juist minder vaak gebruikt in de stun mode (zie onderstaande figuur);

- In 2017 was er een trend waar te nemen naar meer daadwerkelijk stroomgebruik bij een inzet met het stroomstootwapen, met name door middel van de stun mode. In 2018 is hier geen sprake meer van. Opvallend is juist de kentering na augustus 2018 voor wat betreft het aantal inzetten, met name van de stun mode. Vermoedelijk hangt dit samen met de aanpassingen die de politie vanaf dat moment doorvoerde, met name het hanteren van scherpere regels voor het gebruik van het stroomstootwapen;
- Weliswaar betreft het een klein aantal, maar het lijkt er op dat hondengeleiders minder het stroomstootwapen blijven gebruiken dan in het pilotjaar en eerder ‘overstappen’ naar de diensthond om een doelpersoon onder controle te krijgen als de gewenste uitwerking na het daadwerkelijk toedienen van stroom achterwege blijft. Vermoedelijk is dit dan ten gevolge van de strengere regels omtrent het gebruik van de stun mode;
- Ook in 2018 zijn de meeste bedienaars van het stroomstootwapen positief over de werking van het wapen. Wel blijkt in 2018 dat ‘minder agressie’ en ‘makkelijker aanhouden’ in grotere getale door bedienaars die alleen gedreigd hebben positief wordt beoordeeld, dan bedienaars die daadwerkelijk het stroomstootwapen hebben ingezet.⁴⁴ Mogelijk heeft het wapen een zekere reputatie opgebouwd wat de afschrikking ten goede komt;

⁴² Adang, O., Mali, B., & Vermeulen, K. (2018). *Het stroomstootwapen in de basispolitiezorg? Evaluatie van de pilot*. Apeldoorn: Politieacademie.

⁴³ In de navolgende vergelijking wordt het pilotjaar aangeduid met ‘2017’ en deze tweede periode met ‘2018’.

⁴⁴ In 2017 gold dit juist sterker voor de gevallen waarbij het stroomstootwapen daadwerkelijk was ingezet.

- In 2018 waren verhoudingsgewijs minder doelpersonen niet aanspreekbaar, onder invloed van alcohol, drugs en/of psychisch labiel dan in 2017. Wel verschilde in 2018 ten opzichte van 2017 het profiel van doelpersonen waarbij alleen bedreigd is met het stroomstootwapen en van doelpersonen waartegen het stroomstootwapen daadwerkelijk ingezet is: doelpersonen waartegen het stroomstootwapen daadwerkelijk ingezet is, zijn in 2018 verhoudingsgewijs vaker onder invloed van alcohol of drugs, verkeren vaker in een psychisch labiele toestand, zijn vaker niet aanspreekbaar en zijn vaker zichtbaar gewapend dan doelpersonen waarbij alleen bedreigd is;
- De wijze van inzet binnen of buiten verschilde in 2017 niet significant, terwijl in 2018 de meeste inzetten met alleen de stun mode (21 van de 24 keer) buiten plaatsvond. Mogelijk speelt hierbij een rol dat in 2018 vaker en meer omstanders dichtbij de doelpersoon waren;
- Vergeleken met 2017 is in 2018 het stroomstootwapen relatief even vaak gebruikt om gevaar af te wenden, vaker om verzet te breken en minder vaak om tegen wapens op te treden;
- In deze tweede periode waren er twee voorvallen, beiden in de maand juli 2018, waarbij sprake was van inzet van het stroomstootwapen in een GGZ-instelling. Een keer bleek pas achteraf dat de betreffende afdeling van de verpleeginrichting een Bopz-aanmerking had. Een keer betrof de inzet alleen dreigen. In 2017 waren er nog 21 inzetten (van voor de Motie Ellemet) tegen personen die opgenomen waren in een instelling voor geestelijke gezondheidszorg;
- In 2017 was sprake van 20 inzetten tegen personen die al geboeid waren en 11 inzetten tegen personen die al ingesloten waren. In 2018 is het stroomstootwapen 12 keer ingezet tegen een doelpersoon die reeds geboeid was en vijf keer tegen een doelpersoon die zich in een afgesloten ruimte bevond. Behoudens een voorval dat plaatsvond in september 2018, vonden al deze voorvallen plaats voor het moment waarop de politie scherpere regels ging hanteren voor de inzet van het stroomstootwapen tegen personen die fysiek onder controle zijn;
- Ten opzichte van de expliciete richtlijnen die van kracht waren bij de pilot van het stroomstootwapen bij de arrestatieteams, valt alleen het stunnen in de nek op. In deze tweede periode werden tot september 2018 vier doelpersonen in hun nek gestund;
- Ook in 2018 werden de meeste doelpersonen waartegen het stroomstootwapen daadwerkelijk was ingezet naderhand onderzocht door een arts of verpleegkundige. In alle gevallen was kort na de inzet het letsel ten gevolge van het stroomstootwapen bescheiden.

Het evaluatierapport van de pilot sloot af met een overzicht van de voornaamste sterke en kwetsbare punten van beschikbaarheid van het stroomstootwapen in de basispolitiezorg. In zoverre dit aan bod is gekomen in deze monitor bekijken we opnieuw deze punten:

Sterke punten:

- Succesvol optreden in de zin dat in alle gevallen lastige gevaarsituaties tot een goed einde zijn gebracht (doelpersoon aangehouden of onder controle gebracht);
- Waarschuwen en/of dreigen de pijltjes af te vuren is vaak voldoende om medewerking van een persoon te krijgen. Dit bevestigt het beeld dat van het stroomstootwapen een duidelijk afschrikkende werking uitgaat;
- Bescheiden letsel ten gevolge van het stroomstootwapen bij personen tegen wie het stroomstootwapen ingezet wordt.

Kwetsbare punten:

- Toepassing van de stun mode is beperkt effectief en omstreden, maar is sterk in gebruik afgenomen, met name vanaf augustus 2018;
- De complexiteit van het bedienen van het stroomstootwapen, het integreren van het toepassen van het wapen met andere geweldsmiddelen en de gezondheidsrisico's stellen hoge eisen aan opleiding en training. In de monitor is niet naar voren gekomen dat hierin is tekort geschoten. Een keer werd per ongeluk het stroomstootwapen afgevuurd, maar dit lijkt niet het gevolg van tekortkomingen in opleiding en training. Conform het besluit om alvast in de geest van de nieuwe ambtsinstructie te gaan werken is evenwel vanaf augustus 2018 meer aandacht voor de risico's van het stroomstootwapen tijdens de opleiding en onderhoudstraining doorgevoerd, waarbij ook meer training van praktijksituaties;
- De aanvankelijk ruimer geformuleerde inzetcriteria zijn inmiddels aangescherpt en per 1 februari 2019 geformaliseerd. Hierop vooruitlopend hanteert de politie vanaf augustus 2018 al scherpere regels voor het gebruik van het stroomstootwapen ten aanzien van stun mode, stroomduur en inzet tegen personen die fysiek onder controle zijn. Dit lijkt een positief effect te hebben op de mate waarin en de wijze waarop het stroomstootwapen gebruikt wordt;
- Uit de analyse van de geweldsrapporten zijn geen aanwijzingen naar voren gekomen dat geweldaanwendungen niet zouden zijn geaccordeerd door de leidinggevende of HOvJ (vanaf januari 2019). Nagevraagd wordt bevestigd dat alle geweldaanwendungen met het stroomstootwapen zijn geaccordeerd;
- Er is geen informatie gevonden op basis waarvan uitspraken gedaan kunnen worden over bijsturing en feedback. Navraag leert dat evenwel alle geweldaanwendungen met het stroomstootwapen worden nabesproken. In de basisteams gebeurt dit veelal individueel met de Officier van Dienst of tijdens een debriefing. Bevindingen worden zo nodig gedeeld met het team Operationele Begeleiding en Training (OBT) ten behoeve van de doorontwikkeling van de geweldstraining. Voor de hondengeleiders gebeurt dit veelal op locatie met de Officier van Dienst, aangezien zij door de gehele eenheid ingezet worden. Alleen bijzondere voorvallen met het stroomstootwapen worden binnen het eigen team surveillancehonden nabesproken. In de drie pilotteams is geen aanleiding gevonden individuele medewerkers te corrigeren in het gebruik van het stroomstootwapen.

Aandachtspunten

Ten aanzien van dit rapport gelden tot besluit de volgende aandachtspunten:

- Het vermoeden bestaat dat er ten aanzien van het insturen van de meldingsformulieren enige moeheid is ontstaan, met name in de gevallen waarbij alleen gedreigd is met het stroomstootwapen. Mogelijk is hierdoor sprake van enige vertekening van de cijfers met betrekking tot inzet en dreigen;
- In het bovenstaande is voorzien door de invoering van een verkorte versie van het oorspronkelijke meldingsformulier per 1 februari 2019. Cijfermatige vergelijking van bijvoorbeeld het gebruik van de stun mode blijft hiermee evenwel mogelijk;
- Van de in de monitor beschreven inzetten met het stroomstootwapen zijn eveneens de bijbehorende geweldrapportages bekeken, met name de inzetten waarbij daadwerkelijk stroom is afgegeven aan een doelpersoon. Van 20 inzetten met het stroomstootwapen ontbrak het geweldsrapport. Navraag leert dat dit in alle gevallen inzetten van hondengeleiders in eenheid Rotterdam betrof, waarbij alleen gedreigd werd met het stroomstootwapen. Omdat hondengeleiders door de gehele eenheid ingezet worden melden zij dergelijke inzetten doorgaans op de dichtstbijzijnde locatie. Hierbij is het kennelijk de keuze van de betreffende Officier van Dienst geweest om de melding mondeling af te handelen en geen geweldsrapportage op te maken. Dit is gebeurd in weerwil van de leiding van team surveillancehonden die er op hamert dat er altijd een geweldsrapportage opgemaakt wordt, ook bij alleen dreigen;
- Uit het evaluatieonderzoek van de pilot bleek niet een aantoonbare invloed van de inzet van het stroomstootwapen op het gebruik van andere geweldsmiddelen, in het bijzonder de diensthond en het vuurwapen. Omdat in deze tweede periode de inzet van het stroomstootwapen gehalveerd is, is het onwaarschijnlijk dat een dergelijke invloed nu wel aantoonbaar zou zijn. Wel lijkt het er op dat hondengeleiders minder het stroomstootwapen blijven gebruiken dan in het pilotjaar en eerder ‘overstappen’ naar de diensthond om een doelpersoon onder controle te krijgen als de gewenste uitwerking na het daadwerkelijk toedienen van stroom achterwege blijft.

BIJLAGEN

B1: Geweldsinstructie toepassing stroomstootwapen⁴⁵

1. Algemeen

- a. *Stroomstootwapen*: een geweldmiddel dat door het afgeven van een elektrische stroomstoot een persoon weerloos maakt als gevolg van het tijdelijk verstoren van het motorisch- en zintuiglijk zenuwstelsel;
- b. *Stun mode*: mogelijkheid om een stroomstoot af te geven bij direct contact tussen een persoon en het stroomstootwapen;
- c. *Gebruik van het stroomstootwapen*:
 1. het richten en gericht houden van het stroomstootwapen op een persoon;
 2. het afvuren van de pijltjes op een persoon; en
 3. het toedienen van een stroomstoot op een persoon met behulp van de “*stun mode*”.

2. Inzetcriteria

1. Het gebruik van een stroomstootwapen is slechts geoorloofd:
 - a. om een persoon aan te houden ten aanzien van wie redelijkerwijs mag worden aangenomen dat hij een voor onmiddellijk gebruik gereed zijnde wapen bij zich heeft en dit tegen een persoon zal gebruiken;
 - b. om een persoon aan te houden die zich aan aanhouding, voorgeleiding of andere rechtmatige vrijheidsbeneming tracht te onttrekken of heeft onttrokken en die wordt verdacht van of is veroordeeld wegens het plegen van een misdrijf;
 - c. ter verdediging tegen of voor het onder controle brengen van agressieve dieren;
 - d. ter afwending van direct dreigend gevaar voor eigen of eens anders lijf;
2. Onder het plegen van een misdrijf, bedoeld in het eerste lid, onder b, worden mede begrepen de poging en de deelnemingsvormen, bedoeld in de artikelen 47 en 48 van het Wetboek van Strafrecht. De ambtenaar waarschuwt onmiddellijk voordat hij een stroomstootwapen tegen een persoon zal gebruiken, met luide stem of op andere niet mis te verstane wijze dat een stroomstootwapen gebruikt zal worden, indien niet onverwijld het gegeven bevel wordt opgevolgd. Deze waarschuwing blijft achterwege indien de omstandigheden de waarschuwing redelijkerwijs niet toelaten.

⁴⁵ Geldend voor periode 1 februari 2017 tot 1 februari 2019.

B2: Vernieuwde tijdelijke geweldsinstructie toepassing stroomstootwapen⁴⁶

1. Algemeen

- a. Stroomstootwapen: een geweldmiddel dat door het afgeven van een elektrische stroomstoot een persoon weerloos maakt als gevolg van het tijdelijk verstoren van het motorisch – en zintuigelijk zenuwstelsel.
- b. Schok modus: mogelijkheid om een stroomstoot af te geven bij direct contact tussen een persoon en het stroomstootwapen.
- c. Gebruik van het stroomstootwapen:
 1. het richten en gericht houden van het stroomstootwapen;
 2. het afvuren van de pijltjes op een persoon; en
 3. het toedienen van een stroomstoot op een persoon met behulp van de “stun mode”.

2. Inzetcriteria

1. Het gebruik van een stroomstootwapen in de schietmodus is slechts geoorloofd:
 - a. om een persoon aan te houden ten aanzien van wie redelijkerwijs mag worden aangenomen dat hij een voor onmiddellijk gebruik gereed zijnde wapen bij zich heeft en dit tegen een persoon zal gebruiken of aanstonds ander geweld tegen personen zal gebruiken;
 - b. om een persoon aan te houden die zich aan aanhouding, voorgeleiding of andere rechtmatige vrijheidsbeneming tracht te onttrekken of heeft onttrokken;
 - c. ter verdediging tegen of voor het onder controle brengen van agressieve dieren;
 - d. om direct gevaar voor het leven van personen of voor het ontstaan van zwaar lichamelijk letsel af te wenden.
2. Het gebruik van een stroomstootwapen in de schokmodus is slechts geoorloofd:
 - a. ter verdediging tegen of voor het onder controle brengen van agressieve dieren;
 - b. om direct gevaar voor het leven van personen of voor het ontstaan van zwaar lichamelijk letsel af te wenden.
3. De ambtenaar waarschuwt onmiddellijk voordat hij een stroomstootwapen tegen een persoon zal gebruiken, met luide stem of op andere niet mis te verstane wijze dat een stroomstootwapen gebruikt zal worden, indien niet onverwijld het gegeven bevel wordt opgevolgd. Deze waarschuwing blijft achterwege indien de omstandigheden de waarschuwing redelijkerwijs niet toelaten.

⁴⁶ Geldend voor periode 1 februari 2019 tot (uiterlijk) 1 januari 2021.

3. Toelichting

Mede naar aanleiding van de onderzoeksbevindingen van de evaluatie van het stroomstootwapen in de basispolitiezorg, is de tijdelijke geweldsinstructie voor het stroomstootwapen op een paar punten aangepast.

3.1 Gebruik schokmodus

Het gebruik van de schokmodus is, anders dan het gebruik van de schietmodus, beperkt effectief. Om die reden is het gebruik van het stroomstootwapen in de schokmodus uitsluitend toegestaan ter afwending van direct gevaar voor het leven van personen of voor het ontstaan van zwaar lichamelijk letsel. Het blijft geoorloofd om het stroomstootwapen in de schokmodus te gebruiken ter verdediging tegen of voor het onder controle brengen van agressieve dieren.

Wanneer na het tweemaal verschieten van pijltjes uit de cartridge, slechts één pijltje het lichaam van betrokkene heeft geraakt, dan kan de stroomkring worden rond gemaakt middels gebruikmaking van de schokmodus. Omdat het effect daarvan een tijdelijke verlamming is, wordt dergelijk gebruik geschaard onder de schietmodus.

3.2 Duur waarvoor stroom mag worden gegeven

Indien het gebruik van het stroomstootwapen is geboden, mag het stroomstootwapen niet langer worden gebruikt dan strikt noodzakelijk. Dit blijft een overweging die in elke afzonderlijke praktijksituatie zal moeten worden gemaakt. Van belang is dat langer gebruik (meer dan 3 maal 5 seconden stroom) het risico op ernstige gevolgen voor betrokkene verhoogt.

3.3 Proportionaliteit en subsidiariteit

Hoewel in de nieuwe tijdelijke geweldsinstructie niet meer de beperking is opgenomen dat het stroomstootwapen mag worden ingezet om iemand aan te houden die wordt verdacht van of is veroordeeld wegens het plegen van een misdrijf, betekent dit niet dat dit gewelddmiddel om die reden ongelimiteerd kan worden ingezet. De beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit (artikel 7, eerste lid van de Politiewet 2012) brengen met zich mee dat het stroomstootwapen niet mag worden gebruikt indien met het gebruik van een minder ingrijpend gewelddmiddel kan worden volstaan of omdat het beoogde doel dit niet rechtvaardigt.

Het gebruik van het stroomstootwapen –evenals het gebruik van ieder ander gewelddmiddel– is gelet op het proportionaliteitsbeginsel nooit geoorloofd tegen betrokkenen die, door te zijn geboeid of op een andere wijze reeds fysiek onder controle zijn van ambtenaren.